

AMASYA MÛSİKÎ CEMİYETİ VE BÜYÜKAĞA MEDRESESİ'NİN AMASYA DİNÎ MÛSİKÎSİNE KATKISI

Fatih KOCA*

Öz

Amasya, tarih boyunca İslam Medeniyetine pek çok kültürel alanda katkıda bulunmuş bir şehirdir. Bu katkılardan en önemlisi de şüphesiz Türk Din Mûsikîsi sahasıdır. Amasya'da kurulan musîkî cemiyetleri yanında dinî ve ilmî müesseselerde yetişen çok kıymetli mûsikîşinaslar, geçmişten günümüze Türkiye'deki din musîkîsi geleneğinde oldukça önemli bir rol oynamıştır. Cumhuriyet döneminde hizmetlerini devam ettiren iki önemli müessese, Amasya Mûsikî Cemiyeti ile Büyükağa Medresesi Hâfızlık Kur'ân Kursu'dur. Özellikle son otuz yıla damgasını vuran bu iki müessesenin birlikte yürüttüğü çalışmalar Türk Mûsikîsi'nin yanında Türk Din Mûsikîsi alanlarında da Amasya kültürüne büyük hizmetlerde bulunmuştur. Amasya Mûsikî Cemiyeti şu an Amasya Belediyesi Konservatuvarı adı altında hizmetlerini yürütmektedir. Bu makale bu iki müessesenin mûsikîye dair geçmiş deneyimleri, katkıları ve yaptığı işlerle alakalıdır.

Anahtar Kelimeler: Amasya Mûsikî Cemiyeti, Amasya Belediye Konservatuvarı, Büyükağa Hafızlık Kur'an Kursu, Türk Müziği, Türk Din Mûsikîsi.

The Contribution of Amasya Music Ensemble and Büyük Aga Madrasah to Amasya Religious Music

Abstract

Amasya is a city that has made many cultural contributions to Islamic civilization throughout history. One of these contributions concerns Turkish Religious Music. In Amasya, both musical associations and religious educational institutions have historically played an important role in the musical tradition in Turkey. Two particularly noteworthy institutions which have served this purpose in the Republican period are the Musical Association of Amasya and the Büyükağa Madrasa of Qur'an Memorization. Especially over the last thirty years the projects carried out by these two institutions, working in concert, stand out for the contributions they have made to Turkish Music generally, to Turkish Religious Music in particular and to the city of Amasya. Today, the Musical

* Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, neyzenfatihkoca@yahoo.com.

Association of Amasya operates under the name of the Amasya Municipality Conservatory. This article as a music deals with work, contributions, and backgrounds of these institutions.

Key Words: Musical Association of Amasya, Amasya Municipality Conservatory, Büyükağa Madrasaof Qur'an Memorization, Turkish Music, Turkish Religious Music.

Giriş

Bu makale, Amasya'da dinî mûsikînin, özellikle cami mûsikîsinin son yıllardaki durumu ile Amasya Mûsikî Cemiyeti ve Amasya Büyükağa Medresesi'nin kurumsal anlamda mânevî bir birliktelik ile Amasya'daki dinî mûsikîye yapmış oldukları hizmetlerin kısa bir değerlendirmesini içermektedir.

Yüce Rabbimiz insanı var ettiğinde sesi de var etmiştir.¹ Dolayısıyla ses ve bu seslerin harmonisi ile ortaya çıkan mûsikî, akıl ve vücudumuzda bulunan bütün âzâlar gibi Allah'ın bize bahşettiği en önemli nimetlerden biridir. Dinî mûsikî ise bu sanatların en yücelerindedir.

Dinî mûsikînin iki önemli icrâ mekânı, Camiler ve Tekkelerdir. Cami mûsikîmizde kullandığımız tüm formların hepsinin kaynağı Yüce Kitabımız ve bu vahyi bize ileten Hz. Peygamber'dir. Hz. Peygamber'in risaletine kadar olan safhada mûsikînin dinî yönden kullanılması, Hz. Mûsa ve Hz. Dâvûd dönemlerinde karşımıza çıkmaktadır.² Hz. Peygamber'in risâleti ile başlayan İslâm mûsikîsi ise, özellikle Kur'ân-ı Kerîm'in vahyi ile Cebrâil ve Hz. Peygamber arasında zuhûr eden karşılıklı Kur'ân okuma esnasında ortaya çıkan ses ilişkisidir. Bu ilişki de İslâm mûsikîsinin başlangıcı olarak telakkî edilebilir. Daha sonraki yıllarda Hz. Peygamber'in Kur'ân'ın güzel ses ile okunması hususundaki teşvikleri³ bunu destekler niteliktedir. Mekke döneminde Hz. Ebu Bekir'in, evinin damının üstünde lâhûtî sesi ile Kur'ân okuması, ayrıca Mekke müşriklerinin gizlice gelip onu dinlemeleri ve Kur'ân'ın mûcizevî ses ahenginden etkilenmeleri gibi örnekler, İslâm'a davette Kur'ân

¹ Gültekin Oransay, *Mûsikî Tarihi*, Yaykur Yay., Ankara, 1976, s. 65.

² Eyüp Sabri Paşa, *Mir'âtü'l-Haremeyn (Mir'ât-ı Medine)*, II, Bahriye Matbaası, İstanbul, 1304/1886, s. 376.

³ "Kur'ân'ı sesinizle süsleyiniz", Bkz. Ebû Dâvûd, *Sünen*, Vitri, 20, I, 548.

mûsikîsinin ne kadar büyük önem arz ettiğini göstermektedir.⁴ Bununla beraber Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicretinde, ensârdan Neccaroğulları kızlarının O'nu karşılarken okudukları "Talea'l-bedru aleyna" mısralarıyla başlayan nağmeleri, ellerindeki deflerle terennümleri, İslâm mûsikîsinin bir diğer başlangıcı olarak nitelendirilebilir.⁵ Burada, okunan bu eserin enstrümanlarla (deflerle) icrâ edilmesi dikkat çekicidir. Ancak bunların da ötesinde hicretin birinci ya da ikinci yılında vuku bulan, İslâm'ın şiarı dediğimiz "Ezân Hadisesi"nde Hz. Peygamber'in Hz. Bilâl'in sesini daha önceden herhangi bir şekilde dinlemiş olmasından mütevellid ezânı ona okutması da mânidardır.⁶ Bu hâdisede, Hz. Peygamber'in güzel sese verdiği önem ortaya çıkmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm tilâveti, Talea'l-bedru aleynâ ve Ezân ile başlayan İslâm mûsikîsi, İslâm tarihinde zamanla farklı aşamalardan geçerek günümüzde kültürel anlamda büyük bir zenginlik nişânesi olmuştur. Özellikle Hz. Peygamber'in ezânın güzel sesli müezzinlerce okunmasını istemesi ve teşviki,⁷ bu kültürel zenginliğimizin perde arkasını teşkîl etmektedir.

Amasya'nın Müslümanlar tarafından fethedildiği gün yükselen ilk ses, Fetih Ezân'ı olmuştur. Hatta ezândan sonra toplu halde salavâtlar da okunmuştur.⁸ Böylece Amasya'nın fethi ile eş zamanlı olarak dinî mûsikî icrâları da başlamıştır. Diğer İslam beldelerinde olduğu gibi Amasya'da da tarih boyunca camilerde icrâ edilmekte olan kıraatin (ezân, salâ, Kur'an kıraati, müezzinlik vs.) mânevî sorumluluğuna binâen bu uygulamaların usûlüne uygun olarak güzel sesli müezzinlerce icrâ edildiği söylenebilir. Çünkü İslâm'ın ana kaynağı Kur'an, tilâvetin bu doğrultuda yapılmasını mü'minlerden istemektedir.⁹ Bunun yanında Hz. Peygamber de konunun önemine dikkat çekmiş ve mü'minleri bu

⁴ Muhammed Hamidullah, *İslam Müesseselerine Giriş*, çev. İhsan Süreyya Sırma, Beyan Yay., İstanbul, ty., s. 50.

⁵ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrût, 1988, V, 29.

⁶ İbn Hişâm, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sakâ ve diğerleri, yy., ty., III, 41.

⁷ Fatih Koca, "Peygamberimiz Hz. Muhammed'in Müezzinleri", *AUİFD*, c. 52, sayı: 2, 2011, s. 306.

⁸ Ali Efendi, *Dânişmen-Nâme*, Ali Emîrî Nüshası, (Kamil Şahin Özel Kütüphanesi), Meclis 13, ty., s. 188, 323, 371; Kamil Şahin, *Dânişmendiler Dönemi Niksar*, Niksar Belediyesi Yay., Niksar, 1999, s. 32.

⁹ "..... Kur'ân'ı tane tane oku." Müzzemmil, 73/ 4.

konuda uyarmıştır.¹⁰ Neticede Kur'ân'ın ve Hz. Peygamber'in kıraat ve güzel okuma konusundaki emir ve tavsiyelerinin temelinde tecvîd ve sesi güzel kullanma (mûsikî) olgusu olduğu anlaşılmaktadır. Nihayetinde bu emir ve tavsiyeler doğrultusunda Müslümanlar, hem Kur'ân'ın hem de ibadet içinde ve dışında icrâ edilmesi gereken kıraatlerin usûlüne uygun okunmasına son derece ehemmiyet göstermişlerdir. Dolayısıyla Müslümanlar bu usûllerin öğretilmesi ve öğrenilmesi için bazı kurum ve kuruluşlar tesis ederek İslâm'a hizmetlerini bu doğrultuda yapmaya çalışmışlardır. Amasya'da kurulan ve bu sorumluluk çerçevesinde hizmet etmeye çalışan bu kurumlardan iki tanesi de Amasya Büyükağa Medresesi ve Amasya Mûsikî Cemiyeti'dir.

Amasya Mûsikî Cemiyeti ve Büyükağa Medresesi Birlikteliği

Kur'an Kıraati'nin yanında Cami içerisinde gerçekleştirilen formların daha güzel icrâ edilebilmesi için muhakkak güzel bir ses ve mûsikî bilgisine sahip olmak gerekmektedir. Kıraâtin uygulanmasında tecvîd ne kadar önemli ise; bu kıraatin dinleyenlere ulaşmasında da mûsikî o derece önemlidir. Bu ikisi bir arada olmaz ise icrâ istenilen şekilde gerçekleşmez. Amasya'da bu icrâların güzel olması, burada bulunan Amasya Belediye Konservatuvarı ve Büyükağa Medresesi'nin manevî birlikteliğinden kaynaklanmaktadır. Ezânların, salâların, temcîd ve münâcâtların ve diğer cami mûsikîsi formlarının güzel icrâ edilmesi için böyle birlikteliklere ihtiyaç vardır. Nitekim bu birliktelikler neticesinde minarelerden ve camilerden duyulan güzel sesler İslâm'a davette büyük önem arz etmektedir.

Amasya Mûsikî Cemiyeti ve Büyükağa Medresesi arasındaki ilişki bağlamında, bu iki müessesenin manevî birlikteliğinden bahsetmekteyiz. Çünkü ikisi de farklı alanlarda hizmet etmekte ve farklı alanlarda öğrenci yetiştirmektedir. Amasya Mûsikî Cemiyeti mûsikî nazariyesi, repertuar ve enstrüman eğitimi ile meşgul iken; Büyükağa Medresesi tamamen Kur'ânî ilimler ve hâfızlık üzerine yoğunlaşmaktadır. Biz özellikle 1981'den sonra Büyükağa Medresesi'nde yetişen hâfızların

¹⁰ "Kur'ân'ı tecvîd üzere okuyunuz, güzel seslerle onu süsleyiniz." İbnü'l-Cezerî, Ebu'l-Hayr Muhammed b. Muhammed, *en-Neşr fil-Kırââtî'l-Aşr*, (neşr. Ali Muhammed ed-Dâbbâ), Mısır, ty. Ayrıca bkz. İsmail Karaçam, *Kur'ân-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, İFAV, İstanbul, 2011, s. 128.

Amasya Mûsikî Cemiyeti'nin devamı niteliğinde olan Amasya Belediye Konservatuarı'na devam etmeleri yönündeki birlikten yola çıkarak konuyu ele almak istiyoruz.

Amasya Mûsikî Cemiyeti'nin 1908 yılında kurulduğunu, 1913 yılında Giriftzen Asım Bey ve Hulûsi Efendi'nin istişareleri ile kurumsallaşma çalışmalarının başladığını, 1913 yılında icrâ edilen bir konser programı evrâkından¹¹ anlıyoruz. Bu konser, cemiyetin o yıllarda kurulduğunu ve konserler vermeye başladığını göstermektedir. Amasya'da 1916 yılında Giriftzen Asım Bey'in (1851-1929)¹² başına geçtiği Amasya Mûsikî Cemiyeti,¹³ uzun yıllar faaliyetlerini sürdürmüştür. Giriftzen Asım Bey'in hocalarından birisinin de dinî mûsikîmizin önemli şahsiyetlerinden Zekâi Dede (1825-1897) olduğunu hatırlayarak yola çıkarsak, Giriftzen Asım Bey'in ve Amasya Mûsikî Cemiyeti'nin dinî mûsikîye hiç de uzak olmadığı düşünülebilir. Buradan Amasya Mûsikî Cemiyeti'nin daha ilk yıllarda bile Dinî mûsikî ile ilgilendiğini ve Amasya'da bulunan hâfızların da buradan beslendiklerini söyleyebiliriz. Nitekim bazı fotoğraflarda Cemiyetin üyeleri arasında hâfızların, imamların ve müezzinlerin de yer alması bu düşüncemizi destekler niteliktedir.¹⁴ Bir dönem faaliyetlerine ara vermek

¹¹ Amasya Belediye Konservatuar Müdürü Muammer Palamut ve Belediye Başkan Yardımcısı Osman Akbaş'ın özel koleksiyonlarında bu evrak mevcuttur. 28 Aralık 2013 tarihinde Amasya Belediyesi'nce düzenlenen "Amasya Mûsikî Cemiyeti'nin 100. Kuruluş Yıldönümü" isimli Panel, bu evraka dayalı yapılmıştır.

¹² Ney sazının bir türü olan Girift sazının, devrindeki en önemli icrâcısıdır. Neyzen Hasan Bey ve Neyzen Salim Bey'in talebesidir. Binbaşı ve Albay rütbeleri ile İtfaiye kumandanı olarak hizmette bulunmuştur. Bazı sebeplerden dolayı II. Abdülhamid Dönemi'nde, 1883 yılında Amasya'ya sürgün edilmiştir. 1916 yılında kendi evindeki çalışmaları ilerleterek Amasya Mûsikî Cemiyeti'ni kurmuştur. 24 Eylül 1924'te Reîs-i Cumhur Mustafa Kemal ve Eşi Latife Hanım'a Belediye Konağı'nda konser vermiştir. Atatürk'ün daha önceden bildiği ve sevdiği, bestesi "Cânâ rakîbi handân edersin"i onunla beraber okumuştur. 26 Şubat 1929'da İstanbul'da vefat etmiştir. Bkz. Hüseyin Menç, *Tarih İçinde Amasya*, Amasya Belediyesi Kültür Yay., Amasya, 2014, s. 447-448.

¹³ Kuruluşuna dair kesin bir tarih verilmese de 1916 yılında Giriftzen Asım Bey'in çalışmaları ile kurulduğu ifade edilmektedir. 1954 yılında yeniden ihya edilmiş, 1980 yılındaki ihtilalle kapatılmıştır. 1981 yılında Harun Yörgüç tarafından yeniden faaliyete geçirilmiştir. 1991 yılında Belediye Başkanı Ömer Kabakçı tarafından çalışmalara Ruhat Yörgüç ile devam edilmiştir. 2000'li yıllarda Neyzen Osman Yıldız, Neyzen Osman Akbaş, Kânûnî Muammer Palamut, Şef İlhan Demirci, Şef Mustafa Civa ve Neyzen Hâfız Ahmet Bilen ile çalışmalarına devam etmiş, yurtiçi ve yurtdışında önemli konserler verilmiştir. Belediye Başkanı Cafer Özdemir'in gayretleri ile eskiden gelen bu çalışmalar, bugün Amasya Belediye Konservatuarı adı altında devam etmektedir. Bkz. Menç, *Tarih İçinde Amasya*, s. 445-456.

¹⁴ Menç, *Tarih İçinde Amasya*, s. 446.

zorunda kalan ve 1980 yılında Amasya Belediye Konservatuvarı adı altında tekrar çalışmalarına başlayan Amasya Mûsikî Cemiyeti ile yine aynı yıllarda kurulan Büyükağa Medresesi'nde¹⁵ yetişen hâfızların bu cemiyet ile olan bağları, geçmişe dayalı bir ilişkinin neticesi olarak görülebilir.

Tarihin her safhasında dine ve dini müesseselere hassasiyetle bakan Amasya, hâfızlar diyarıdır. Özellikle 80'li yıllardan sonra Büyükağa Medresesi, çok sayıda hâfız yetiştirmesinden dolayı sadece Amasya'da değil; tüm ülke çapında kayda değer hizmetlerde bulunmuştur. Büyükağa Medresesi'nde bir öğrenci, hâfızlık eğitimine başlamadan önce, Merkez Bakacak Kur'an Kursu'nda ilk Kur'an eğitimini alır; bundan sonra Büyükağa Medresesi'nde eğitim almaya hak kazanırdı. Bakacak Kur'an Kursu müdürü rahmetli Hâfız Mustafa Keskiner,¹⁶ burada kabiliyetli olan öğrencileri yılsonunda seçer ve Büyükağa Medresesi'ne yollardı. Mustafa Keskiner yine burada öğrencilerden kabiliyetli olanlara mûsikî dersleri de vererek onların cami mûsikîsi formlarını daha güzel uygulamasına yardımcı olurdu. Öğrenciler hem burada hem de daha sonra Büyükağa Medresesi'ndeki mûsikî çalışmaları neticesinde, bu formları daha da güzel bir şekilde uygulardı. Bakacak Kur'an Kursu'nda aynı hizmetleri devam ettiren hocalardan birisi de Hâfız Hicâbi Gökyar'dır.¹⁷ Hicabi Gökyar Kur'an Kursu'nda Kur'an eğitimi alan öğrencilere tecvîd-ta'lim dersleri verir;

¹⁵ Asıl adı Büyük Kapuağa Medresesi'dir. 894 H./ 1488-89 M. yılında Kapuağası Hüseyin Ağa tarafından II. Beyazıt Dönemi'nde yapıldı. Medrese-i Hüseyniye adıyla da anılmaktadır. Anadolu'daki pek çok âlim buradaki müderrisliği ile tanınmıştır. 1940 yılına kadar faaliyet gösterdi. Bu yıldan sonra terk edilip harabe halde 1980 yılına kadar kaldı. 1981 yılında Vakıflar İdaresince yeniden tamir edildi ve Müftülük emrine verilerek Kur'an Öğretimi ve Hâfızlık Eğitimi verilmeye başlandı. Bugün aynı minval üzere devam etmektedir. Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddin, *Amasya Târîhi*, (sad. Ali Yılmaz-Mehmet Akkuş), Amasya Belediyesi Kültür Yay., Ankara, 1986, I, s. 226-227; Ayrıca bkz. Menç, *Tarih İçinde Amasya*, s. 163-165.

¹⁶ 1934 yılında Amasya'nın merkez Ziyaret Kasabası'nda doğdu. Eğitimini Şam Emevi Camii Medresesi'nde tamamladı. Sırasıyla Amasya Göynücek, Amasya Merzifon ve Amasya Merkez Bakacak Kur'an Kursu'nda, Kur'an Kursu öğreticiliği yaptı. 1984 yılında emekli oldu. 1996 yılında Amasya'da vefat etti. Yüzlerce öğrenci yetiştirmiştir. Benim de ilk Kur'an hocam olan rahmetli Mustafa Keskiner, Cami Mûsikîsi'ne, yetiştirdiği öğrencilerine öğrettiği klâsik ilâhiler ile katkıda bulunmuştur. Kur'an'a hizmetleri başka bir çalışmada ele alınacaktır.

¹⁷ 1937 yılında Amasya'nın Kızıl Kışlacık köyünde dünyaya geldi. Amasya Saraçhane Camii Müezzinliği, Bülbül Hatun Kur'an Kursu Öğreticiliği, Sultan Bayezid Camii Müezzinliği ve Gümüşlü Camii İmam Hatipliği ve Bakacak Kur'an Kursu öğreticiliği yapmıştır. Halen Amasya'da Kur'an ilimleri için hizmet etmektedir.

Sultan Bayezid Camii'nde görev yaptığı yıllarda hâfızlara tecvid dışına çıkmadan makamla Kur'ân okuma usûlünü öğretilirdi.¹⁸ Nitekim 1980 yılından bu yana Büyükağa Medresesi hâfızlarının Amasya'nın tüm camilerinde farklı görevlerde bulunmaları bunun en güzel örneğidir. Eskiden olduğu gibi günümüzde de özellikle ramazan ayında Amasya'nın tüm camilerinde sabah, öğle ve ikindi namazlarının öncesi ve sonrasında bu hâfızlar tarafından mukabeleler okunmakta, terâvih namazları bazı camilerde yine bu hâfızlar tarafından hatim ile kıldırılmaktadır. Diğer vakitlerde de hâfızlar evlere mukabele okumak için gönderilmektedir. Yine bu hâfızlar arasından sesi güzel olanlarla kurulan bazı ilâhi grupları tarafından, farklı cemiyetlerde Mevlîd ve Kelime-i Tevhîd¹⁹ merâsimleri icrâ edilmekte ve bu merasimlerde hem Amasya yöresine ait ilâhiler hem de Klasik Dinî Mûsikî eserleri seslendirilmektedir.

1984 yılından itibaren Amasya'da özel derslerle başlayarak birçok öğrenci yetiştiren ve Amasya'nın ikinci Giriftzen Asım Bey'i olarak da adlandırılan Neyzen Osman Yıldız,²⁰ ilk önce Şamlar mahallesindeki kendi evinde ney dersleri vermeye başlamıştır. Daha sonraları Büyükağa Medresesi'ndeki hâfızlara özel dersler vererek onların kıraât yanında, mûsikî açısından da yetişmelerine vesile olmuştur. Böylece Büyükağa Medresesi'nde Kur'ânî ilimleri tahsile devam ederken mûsikî ilmi ile de meşgul olan hâfızlar, Hz. Peygamber'in güzel ses ile okunmasını teşvik ettiği Kur'ân tilâveti, ezân vs. gibi cami mûsikîsi formlarını Amasya'nın tüm camilerinde en güzel şekilde icra etmişlerdir. Bugün bu hâfızlar sadece yurtçinde değil yurtdışında da hizmetlerini devam ettirmektedirler. Ancak bu hizmetlerin gerçekleştirilmesinde, Büyükağa

¹⁸ 1981 yılında Bakacak Kur'an Kursu'nda okurken, Sultan Bâyezid Camii'nin müezzinlik mahfilinde Hâfız Turan Çakır, Hâfız Ali Şen ile bizlere yedi makam üzere Kur'an okumayı Hâfız Hicâbi Gökyar hocamız öğretmiştir.

¹⁹ Özellikle Amasya yöresinde uygulanan bir cenaze merasimidir. Vefat eden kişinin ruhuna 70.000 Kelime-i Tevhid (Lâilâhe illallah) okunduktan sonra duası yapılır. Bu okuma, merasimde bulunan tüm kişilerin katılımı ile gerçekleşmektedir.

²⁰ 02.06.1949 yılında Amasya merkez Yuva Köyü'nde doğdu. Sırasıyla Tunceli Çemişkezek ve Tekirdağ Saray'da Din Kültürü Öğretmenliği yaptı. 1985'de Amasya Lisesi'ne atandı ve 2002 yılında buradan emekli oldu. Amasya'ya tayiniyle beraber, Ney dersleri vermeye başladı. Amasya Belediye Konservatuvarı'nın kuruluşunda yer aldı. Tasavvuf Müziği Korosu'nu yönetti. Halen burada öğrenci yetiştirmektedir. Ney sazındaki hocaları Neyzen Ömer Erdoğdular ve Hâfız Neyzen Arif Biçer'dir. Kendisinin dinî mûsikîmize ve ney öğreticiliğine olan hizmetleri başka bir çalışmada ele alınacaktır.

Medresesi'ne yıllarca hizmet etmiş ve yüzlerce hâfız yetiştirmiş olan Hâfız Seyyid Ahmet Fırat'ın²¹ katkısı büyüktür. Hâfız Seyyid Ahmet Fırat'ın medresede kurmuş olduğu Büyük İlâhi Grubu²² ve Küçük İlâhi Grubu,²³ yıllarca Amasya'nın camilerinde ve diğer cemiyetlerde sesleri ile hizmet etmişlerdir.²⁴ Daha sonra bu gruplar kendilerinden sonra yetişen hâfızlara örnek olmuşlardır. Bugün bu hizmet, Hâfız İsmail Batman²⁵ ve diğer hocalar²⁶ tarafından yürütülmektedir. Dolayısıyla Amasya'daki camilerin minârelerinden, minberlerinden, mihraplarından ve mahfillerinden yükselen o güzel sadâların, bu çalışmaların ürünü olduğunu ifade edebiliriz. Çünkü Femi Muhsin (Güzel icrâ eden ağız)²⁷ olmadan camideki mûsikînin bir anlamının olduğu düşünülemez. Yine Tecvîd ve kıraât eğitimi olmadan da camide uygulanması gereken cami mûsikîsi dediğimiz icrâlar tam olarak uygulanamaz. Dolayısıyla hem Kur'an kıraâtı doğru bilinmeli hem de mûsikî doğru uygulanmalıdır. Bu ilimleri doğru bir şekilde öğreten müesseseler bundan dolayı önem arz

²¹ Amasya Büyükağa Medresesi emekli müdürü. Amasya'nın merkez köylerinden Merkezçi Kışlacık Köyü'nde 13.04.1940 tarihinde doğdu. Devrin önemli kıraat âlimi olan Mehmet Aşık Kutlu'nun talebelerindendir. Yıllarca Amasya Mehmed Paşa Camii Müezzinliği, Bakacak Kur'an Kursu Öğreticiliği yaptıktan sonra, 1981'de Büyükağa Medresesi Hafızlık Kur'an Kursu'na atandı. 20 yılı aşkın bir süre burada yüzlerce hafız yetiştirdi. Benim de hâfızlık hocam olan Hâfız Seyyid Ahmed Fırat, halen Amasya'da Kur'an ilimleri hizmetine devam etmektedir. Kendisinin Kur'an'a ve hâfızlık müessesesine olan hizmetleri başka bir çalışmada incelenecektir.

²² Büyük İlâhi Grubu: Musa Orak, Ahmet Ocak, İlyas Keskin, İlhami Karga, Satılmış Solak, Süleyman Şenel, Kemal Altunışık.

²³ Küçük İlâhi Grubu: Fatih Koca, Turan Çakır, Ali Şen, Aslan Çıttır, Avni Bahçıvan, Necip Fazıl Köse.

²⁴ Medresedeki bu çalışmalara Amasya eşrafından Mustafa Kozlu, Mustafa Keleşoğlu ve Selahattin Sağıroğlu da katılarak bu konuda öğrencilere destek vermişlerdir. Bu çalışmalarda genellikle kandil geceleri ve mevlid i şeriflerde bahir öncesi okunacak ilahiler üzerinde durulurdu. Kurulan bu gruplar Amasya İmam Hatip Lisesi'nde de okul adına görevler yapmaya başladı. İmam Hatip Lisesi'nde İsmail Hakkı Çıttır ve Necmettin Yeni hocalarımızın katkısı ile bu gruplar daha da gelişti.

²⁵ Amasya Büyükağa Medresesi müdürü. Amasya'nın Suluova ilçesinin Boyalı Köyü'nde 1956 tarihinde doğdu. Sırasıyla Amasya merkez İpekköy Camii İmam-Hatibi, Bakacak Kur'an Kursu Öğreticiliği yaptı. 1982 yılında Amasya Büyükağa Medresesi Hâfızlık Kur'an Kursu Öğreticiliğine atandı. Yüzlerce hafız yetiştirdi. Hâfız İsmail Batman halen aynı yerde hem öğreticilik hem de buranın müdürlüğünü yapmaktadır. Kur'an'a ve hâfızlık müessesesine olan hizmetleri başka bir çalışmada incelenecektir.

²⁶ Merhum Mustafa Keskiner, Merhum İbrahim Çıttır, Merhum Mustafa Çolak, Mahmut Bacanak, Durmuş Balcı, Mahmut Yıldız, Ahmet Ocak, Muammer Aksoy, Halit Değirmenci, Mehmet Ali Ayrancı, Ali Şen, İbrahim Tekin, Arif Bayoğlu, Ahmet Kozak.

²⁷ Şifâhî yolla yapılan meşk, usta-çırak ilişkisi.

etmektedir. Bugün başta Sultan Bâyezid Camii olmak üzere Amasya'daki pek çok camide imam, müezzin ve Kur'ân öğreticileri olan din görevlileri, bu kurumlardan yetişmiştir.²⁸ Sadece Amasya'da değil, hem yurtiçinde hem de yurtdışında din görevlisi olarak ya da, farklı kurumlarda önemli yerlerde görev yapan hâfızlar,²⁹ Amasya'da aldıkları bu eğitimle görevlerini en güzel şekilde îfâ etmektedirler. Bu faaliyetler dışında son yıllarda Amasya dinî mûsikîmize Bestekâr Burhan Özbakır,³⁰ Mevlîdhân Asiye Hanımefendi³¹ ve Ahmet Hakkı Turabi³² de farklı katkılarda bulunmuşlardır.

²⁸ Ahmet Bilen, Mehmet Salih Ün, Emrullah Topçu, Necip İnan, Yavuz Bacanak, Fikri Karaböcek, Metin Kabacı, Murat Deliktaş, Kadir Dikmen, Mustafa Yılmaz, Ömer Bulaç, Hakan Bapun, Fahri Kocur, Ahmet Öksüz, Taha Çam, Nihat Arpaguş, Recep Çıttır, Bekir Kızılyer örnek olarak verilebilir.

²⁹ Mehmet Gani, Doç. Dr. Mehmet Akif Okur, Kamil Zühdü Fırat, Faysal Arpaguş, Ali Tel, Mesut Şimşek, Uğur Alıcı, Murat Kavlak, Mustafa Yılmaz, Sinan Kazancı, Aslan Çıttır, Muharrem Gül, Muammer Arpaguş, Bilal Arpaguş, Mustafa Murat Batman, Ercan Elmacı, Lütfü Kocatürk, Dursun Yaşar Yağmur, Ali Elmacı, Nihat Koca, Metin Koca, Sadi Koca, Ömer Ayvalı, Abdülkadir Coşkun, Muammer Kırca, İbrahim Çoban, Abdullah Kırca, Mustafa Buşkun, Muhittin Polat, Şükrü Karaböcek, Muharrem Yaban, Hüseyin Kula, Emir Emre Özen, Fazlı Usta, Ali Ütük, Hüseyin Şimşek, Mahmut Hatipoğulları, Vahdet Şimşek, Ahmet Kozlu, Enis Kozlu, Davut Kozlu, Mahmut Kozlu, Ferhat Kozlu, Aslan Uslu, Mahmut Özsu, Hasan Şahin, Necati Şahin, Ahmet Zeki Demir, Halil İbrahim Dağınık, Halil İbrahim Kolanca, İzzet Aktaş, İzzet Çebi, Ahmet Uzunoglu, Yusuf Altuntepe, İsmail Menteşe, Yunus Kantar, Mesut Tan, Yusuf Çoban, Hasan Doğan, Yasin Aydın, Galip Kapusuz, Talip Kapusuz, Mustafa Elmacı, Mustafa Erişgen vs. Bu isimlerin sayısı bin civarındadır.

³⁰ 1935 yılında Amasya'da doğdu. 1954'de Amasya Mûsikî Cemiyeti'ne dâhil oldu. Birçok öğrenci yetiştirdi. 1988 yılında "Amasya Türküleri" isimli kitabını Amasya Belediyesi Kültür Yayınları'ndan yayınladı. Amasya İlahileri'ni derledi. Halen Amasya'da ikamet etmektedir. Amasya'da yıllardır hem ramazan aylarında hem de farklı cemiyetlerde okunmakta olan ilâhilerimizi derlemiştir. Bu ilâhiler daha sonra Osman Akbaş ve şahsım tarafından yeniden düzenlenerek albüm halinde CD olarak basılmış ve Amasya halkına sunulmuştur. Bu CD, Burhan Özbakır derlemeleri, Fatih Koca ve Osman Akbaş düzenlemeleri ile Ubeydullah Sezikli'nin "İlahi Anadolu" projesi kapsamında Amasya Belediyesi tarafından 2012 yılında yayınlanmıştır.

³¹ 1951'de Amasya'da doğdu. Babasını 1,5 yaşında kaybettikten sonra annesinin yönlendirmesiyle Hâfız Hicabi Gökyar, Rahmi Hâfız ve Yusuf Hâfız'dan tecvîd, kıraât dersleri aldı. Amasya'ya maddî manevî pek çok destekleri ile bilinen rahmetli Abidin Şeker, İplikçi Halil, Mehmet Erişgen ve Hacı Elmas amcaların iâşe ve ibatesini sağladığı (sadece bu kursa değil; Büyükağa Medresesi, Bakacak Kur'an Kursları gibi birçok kursa yardımcı bulunmuşlardır.) Hâtuniye Kız Kur'an Kursu'nda hocalık yaptı. 13 yaşından beri annesi Ruhsat Hanımefendi'nin teşvikleri ile mevlîdhânlık yaptı ve mukâbeleler okudu. Aynı zamanda Amasya'da cenaze yıkamaya başladı. İlahileri meşk usulü ile öğrendi, okudu ve öğretti. Bu zaman zarfında birçok Amasya ilâhisi derledi.

³² Bimarhânedeki mûsikî ile tedavinin yeniden canlanması hususunda önemli çalışmalarda bulunmuştur. Yapılan bu çalışmalar neticesinde farklı makam

Sonuç

Amasya'nın fethi ile eş zamanlı olarak dinî mûsikî icrâları da Amasya'da başlamıştır. Kur'ân'ın ve Hz. Peygamber'in emir ve tavsiyeleri doğrultusunda İslam kültür ve medeniyetinin ilerlemesi için Müslümanlar bazı kurum ve kuruluşlar inşâ etmişler ve insanların yetişmesi için gayret sarfetmişlerdir. İşte bu sorumluluk çerçevesinde hizmet etmeye çalışan bu kurumlardan iki tanesi de Amasya'da kurulan Büyükağa Medresesi ve Amasya Mûsikî Cemiyeti'dir. Kuruluş tarihi daha eskiye dayanan Büyükağa Medresesi tamamen Kur'ânî ilimler doğrultusunda hizmet verirken; Mûsikî Cemiyeti ise mûsikî ilimleri ile meşgul olmuştur. Birlikte hareket etmeleri bakımından özellikle son otuz yıla damgasını vuran bu iki müessese, Amasya'da dinî mûsikînin daha da gelişmesine katkıda bulunmuştur. Büyükağa Medresesi'nde yetişen hâfızlar Amasya Mûsikî Cemiyeti'nin devamı niteliğinde kurulan Belediye Konservatuarı'na devam ederek mûsikî ilmini öğrenmişler ve mûsikî kabiliyetlerini geliştirmişlerdir. Nitekim bu hâfızlar her iki kurumdan da mezun olduktan sonra görev aldıkları cami ve diğer dinî müesseselerde dinî mûsikîmize hizmet etmişlerdir. Netice olarak dinî mûsikîmizin formlarının doğru ve usûlüne uygun şekilde icrâ edilmesinin temel iki unsuru olan tecvîd ve güzel sesin eğitilmesine hizmet veren Büyükağa Medresesi ve Mûsikî Cemiyeti, Amasya'daki bu tarz eğitim boşluğunun doldurulması bakımından önem arz etmektedir.

uygulamalarının yer aldığı Şifânağme isimli 4 Albüm hazırlamıştır. *Şifânağme*, 1-4, Origami Yapım, İstanbul, 2011-2015. Bimarhane, Moğollar döneminde 1309'da Amasya'da kurulan hastanedir. Bugün Sabuncuoğlu Tıp ve Cerrahi Tarihi Müzesi olarak Belediye tarafından ziyarete açılmış bulunmaktadır. Bimarhane olarak adlandırılan Daruşşifa, müzikle tedavi merkezi olarak da hizmet vermiştir. Bkz. İler Uzel, *Hayatı, Kişiliği ve Cerrahi Aletleri İle Sabuncuoğlu*, Amasya Belediyesi Kültür Yay., Ankara, 2014, s. 7-11; Arslan Terzioğlu, "Bîmaristân", *DİA*, c. 6, İstanbul, 1992, s. 173; Daruşşifa, hastahkların iyileştirildiği yer olarak kullanılmış, daha sonraları akıl hastalarının tedavi edildiği merkez olarak Tımarhane ismi ile adlandırılmıştır. Bkz. Menç, *Tarih İçinde Amasya*, s. 79.

Kaynakça

- Ali Efendi, *Dânişmen-Nâme*, Ali Emîrî Nüshası, (Kamil Şahin Özel Kütüphanesi), Meclis 13, ty.
- Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistani, *Sünen*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrût, ty.
- Eyüp Sabri Paşa, *Mir'âtü'l-Haremeyn (Mir'ât-ı Medine)*, Bahriye Matbaası, İstanbul, 1304/1886.
- Hamidullah, Muhammed, *İslam Müesseselerine Giriş*, çev. İhsan Süreyya Sırma, Beyan Yay., İstanbul, ty.
- Hüsâmeddin, Abdizâde Hüseyin, *Amasya Târîhi*, sad. Ali Yılmaz-Mehmet Akkuş, Amasya Belediyesi Kültür Yay., Ankara, 1986.
- İbnü'l-Cezerî, Ebu'l-Hayr Muhammed b. Muhammed, *en-Neşr fil-Kırââtî'l-Aşr*, (neşr. Ali Muhammed ed-Dâbbâ), Mısır, ty.
- İbn Hişâm, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sakâ ve diğerleri, yy., ty.
- İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, Beyrût, 1988.
- Karaçam, İsmail, *Kur'ân-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, İFAV, İstanbul, 2011.
- Koca, Fatih, "Peygamberimiz Hz. Muhammed'in Müezzinleri", *AÜİFD*, c. 52, sayı: 2, 2011.
- Menç, Hüseyin, *Tarih İçinde Amasya*, Amasya Belediyesi Kültür Yay., Amasya, 2014.
- Oransay, Gültekin, *Mûsikî Tarihi*, Yaykur Yay., Ankara, 1976.
- Şahin, Kamil, *Dânişmendliler Dönemi Niksar*, Niksar Belediyesi Yay., Niksar, 1999.
- Terzioğlu, Arslan, "Bîmaristân", *DİA*, İstanbul, 1992.
- Uzel, İlter, *Hayatı, Kişiliği ve Cerrahi Aletleri İle Sabuncuoğlu*, Amasya Belediyesi Kültür Yay., Ankara, 2014.